Heinolan Kauppa-alueen ja Ahokin liito-oravaselvitys 2018

Timo Metsänen
28.5.2018

LUONTOSELVITYS
METSÄNEN

Adelenpolku 2 B, 00590 Helsinki | +358 44 54 84 625 | www.metsanen.com

1 JOHDANTO....2
2 ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS....3
3 AINEISTOT, MENETELMÄT, SELVITYKSET JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT. .4
3.1 Vuonna 2018 tehty selvitys....4
3.2 Aiemmat tutkimukset ja selvitykset....4
3.3 Olemassa olevat muut aineistot....4
4 TULOKSET....5
5 KULKUYHTEYDET....8
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET....10
LIITTEET....11

Kannen kuva: Liito-oravan papanoita © Timo Metsänen, 2018.

Karttojen pohjakartat © Maanmittauslaitos, 2018.

1 JOHDANTO

Heinolan kaupungin maankäyttö tilasi keväällä 2018 Luontoselvitys Metsäseltä kahden alueen liito-oravaselvitykset joiden tavoitteena oli tuottaa alueilta maankäytönsuunnittelua varten riittävät tiedot liito-oravan esiintymisestä ja kartoittaa mahdolliset lisääntymis- ja levähdyspaikat sekä ruokailualueet. Lisäksi työhön sisältyi osio suorittaa kartta- ja paikkatietotarkastelu lajin ekologisista kulkuyhteyksistä ja liittymisestä lähialueiden olemassa oleviin liito-oravakohteisiin. Työ käsitti olemassa olevien liito-oravatietoaineistojen hankkimisen ja tulkinnan, maastoinventoinnit sekä potentiaalisten kulkureittien hahmottelun ja lajille soveliaan elinympäristön tunnistamisen ja paikantamisen. Maastotyöt alueilla tehtiin huhtikuussa 2018. Selvityksen maastotöistä ja raportoinnista vastasi Timo Metsänen. Metsänen on koulutukseltaan ympäristösuunnittelija (AMK) ja luontokartoittaja (eat). Syventävän eliöryhmä tentin hän suoritti linnuista sekä nisäkkäät, matelijat, sammakkoeläimet ja kalat -kokonaisuudesta. Metsänen toimii luontokartoitusalalla itsenäisenä yrittäjänä ja omaa lähes kahdenkymmenen vuoden kokemuksen erilaisten luontokartoitusten laatimisesta.

2 ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS

Heinola sijaitsee keskellä Päijät-Hämettä, eteläboreaalisella kasvillisuusvyöhykkeellä, Järvi-Suomen ja Lounaismaan eli Vuokkovyöhykkeen metsäkasvillisuuslohkojen rajalla. Selvitysalueet sijaitsevat Heinolan keskustan eteläpuolella moottoritien tuntumassa Sinilähteen–Apajalahdenvuoren alueella.

Alla on esitetty kohteiden likimääräinen sijainti yleiskartalla ja peruskarttapohjalla (Kartta 1). Alueiden yhteispinta-ala on noin 72 hehtaaria (57+15).

Kartta 1. Alueiden sijainti ja rajaukset peruskarttapohjalla.

3 AINEISTOT, MENETELMÄT, SELVITYKSET JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT

3.1 Vuonna 2018 tehty selvitys

Maastotyö suoritettiin MRL:n mukaisesti noudattaen Ympäristöministeriön julkaisun ”Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa” (Sierla ym. 2004) ja uusimman Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittely -oppaan tinventointiohjeita ja -suosituksia (Nieminen & Ahola, 2017).

Maastotyöskentelyyn kuului liito-oravan ulostepapanoiden etsiminen erityisesti suurien haapojen ja kuusien juurilta sekä kolopuiden ja vanhojen oravan pesien etsiminen sekä liito-oravan ekologisten reittien hahmottelu maastokartoille. Alueilta käytiin läpi kaikki lajille soveliaat metsät ja niissä tarkastettiin parisen sataa puun tyveä. Selvitystä voidaan pitää kattavana ja ajankohtaa papanoiden löytymiselle luotettavana. Inventointiin käytettiin maastotyöpäivä (8 tuntia) 20.4.2018.

Maastotöistä ja raportoinnista vastasi kokonaisuudessaan ympäristösuunnittelija (AMK) ja luontokartoittaja (eat) Timo Metsänen.

3.2 Aiemmat tutkimukset ja selvitykset

Apajalahdenvuoren ja Tähtiniemen alueelta on kartoitettu aiemmin vuonna 2009 liito-oravan esiintymistä (Enviro, 2009), mutta lajia ei löydetty silloin. Koko Heinolaa käsittelevässä raportissa vuodelta 2007 (Vauhkonen) Asontien talojen ja vanhan rautatien väliseltä alueelta oli havainto kahdesta papanasta kuusen tyvellä. Ko raportissa kirjoitetaan, että asukkaan kertomuksen mukaan liito-orava on pesinyt Asontiellä pihan linnunpöntössä 1980-luvulta 2000-luvun alkupuolelle.

Eteläisemmällä, Ahokin, alueella ei ollut tiedossa aikaisempia selvityksiä.

Lähialueilta on lajia kartoitettu Toukolahdentien pohjoispuolisella alueella vuonna 2016 (Heinolan kaupunki, 2016) ja Karjalankadun alueella vuonna 2014 (Enviro, 2014).

3.3 Olemassa olevat muut aineistot

Heinolan kaupungilta saatiin tätä työtä varten paikkatietona muutamia liito-oravahavaintoja. Lajitietokeskuksen havainnoista ei löytynyt havaintoja selvitysalueilta tai niiden tuntumasta.

4 TULOKSET

Kummaltakin alueelta löydettiin liito-oravan papanoita ja niiden perusteella rajattiin kummallekin alueelle yhdet esiintymäpaikat. Kauppakaaren alueen esiintymä sijaitsee kaava-alueen eteläosassa, osin sen ulkopuolella ja se saattaa myös sijoittua alueen pihoihin, joita ei tässä työssä tutkittu.

Sinilähteen Ahokin esiintymä sijoittuu selvitysalueensa pohjoisosaan ja toisaalta alueen ulkopuolelle, aivan vanhan Lahdentien (140) varteen.

Puiden, joiden alta löydettiin papanoita, ns. papanapuiden ja pesäpaikoiksi tulkittujen puiden (kolohaapojen ja kuusien joiden alla oli runsaasti papanoita) sijainnit on esitetty kartoilla 2. ja 3. Lisäksi papanapuualueiden tuntumaan ja muuallekin selvitysalueita rajattiin lajille soveltuvat elinympäristöt. Myös lajille pesimiseen ja suojapaikoiksi soveltuvia kolopuita (käytännössä kolohaapoja) paikannettiin.

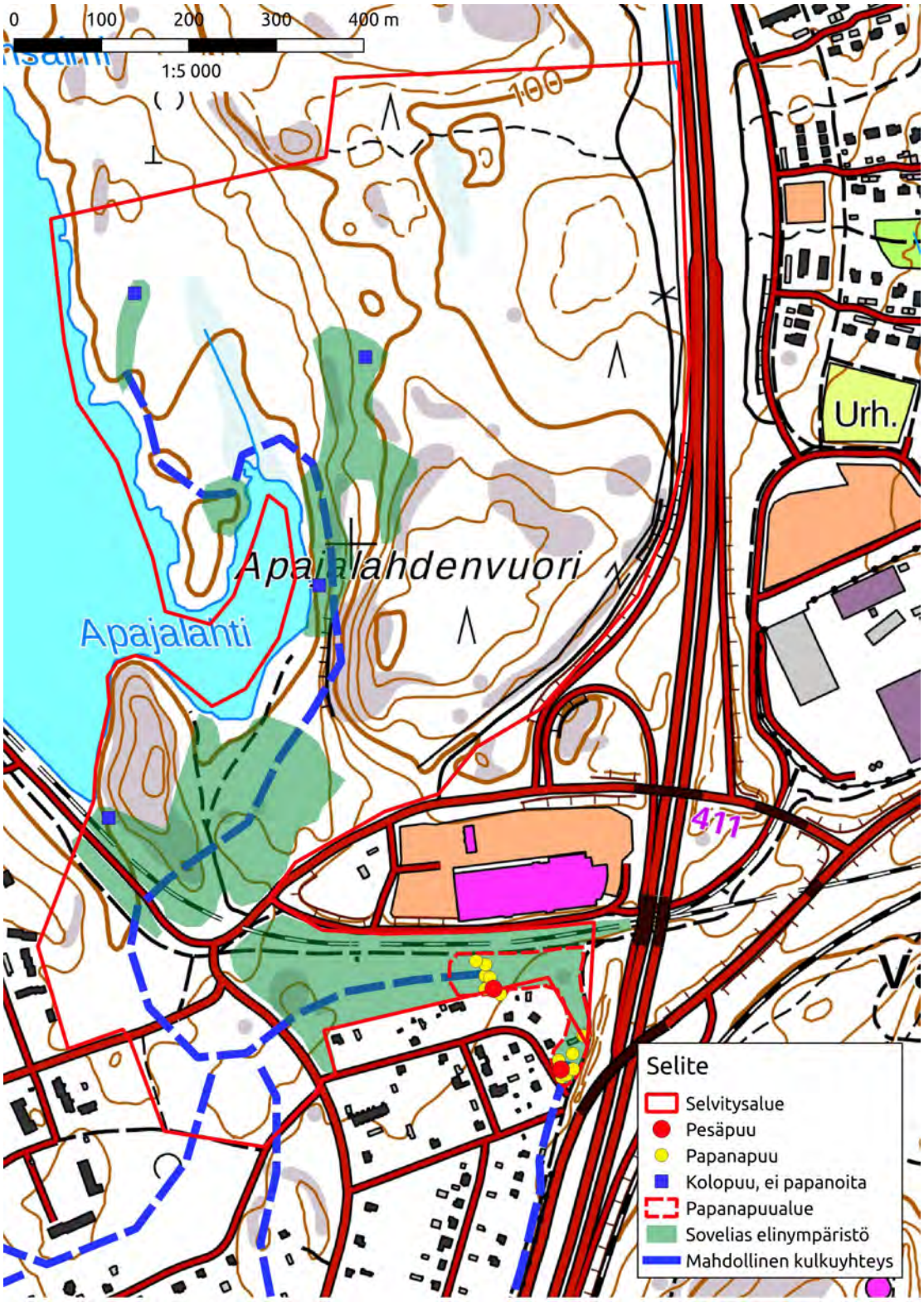

Kartta 2. Kauppakaaren liito-oravaesiintymä.

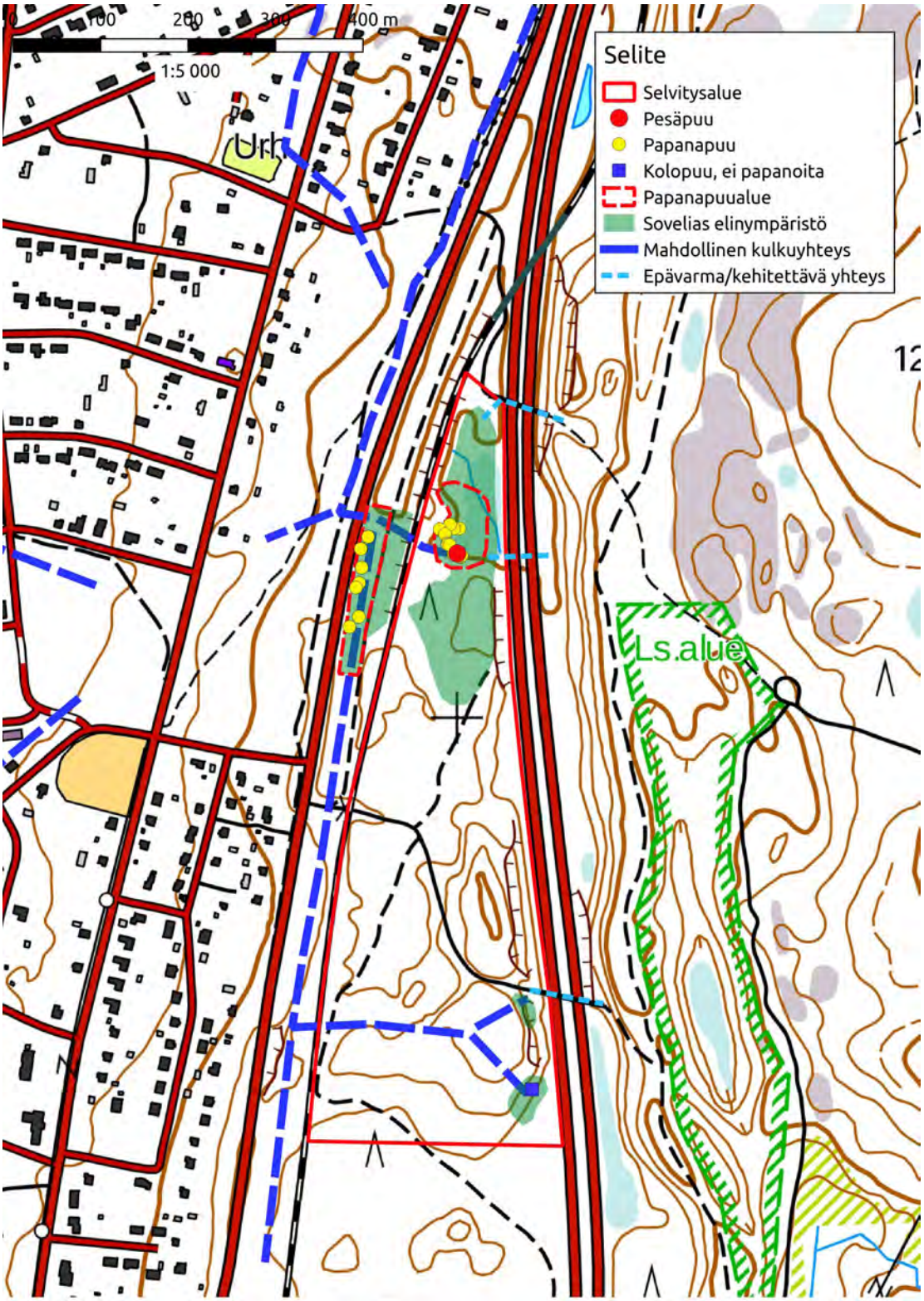

Kartta 3. Sinilähteen Ahokin liito-oravaesiintymä.

5 KULKUYHTEYDET

Selvitysalueiden väliset alueet ovat metsien, omakotitaloasutuksen ja tiestön pirstomaa taajamaa, joka on jo kaventanut liito-oravalle soveliaita puustoisia yhteyksiä. Yhteydet vaikuttavat kuitenkin toimivan, sillä Kauppakaaren esiintymä on ollut pitkäaikainen. Olemassa olevien tietojen ja ilmakuvatarkastelun perusteella laadittiin lajin mahdollisesti käyttämiä kulkuyhteyksiä pohjoiseen Apajalahdenvuoren soveliaille elinympäristöille, itään Ruotsalaisen ranta-alueille, jossa lajia on tavattu ja etelään sekä Karjalankadun esiintymälle. Myös moottoritien potentiaalisia ylityspaikkoja havainnoitiin ja arvioitiin.

Nykyisellään yhteydet Kauppakaarelta etelään ovat pääasiassa kapeita ja vaativat erityishuomiointia, jotta ne säilyvät. Puustoisten yhteyksien tulisi olla minimileveydeltään vähintään ”puun mitan” (noin 20–30 metriä), mieluummin enemmänkin. Yhteys on lajille sitä turvallisempi, mitä leveämpi se on. Parhaita yhteyksiä ovat leveät metsäiset alueet.

Oheiseen karttaan 4. on arvioitu latvusyhteyksiltään lajille käyttökelpoisia reittejä myös aluemaisina rajauksina. Niiden osalta kulkuyhteyden reitin suunnittelussa on enemmän suunnitteluvaraa, mikäli alueille on tavoitteena sijoittaa toimia, jotka eivät salli puuston säilyttämistä. Reiteillä voi jopa sijaita, kuten nytkin (olemassa olevat kadut, tiet ja rautatie), ns. pullonkauloja, joissa liito-oravat joutuvat ylittämään kapeita avoimia alueita. Lähtökohtaisesti pullonkauloja ei kuitenkaan suositella suunniteltavan alueelle, vaan niiden muodostumista tulisi pyrkiä välttämään.

Kartalla esitetään myös epätodennäköiset/heikot yhteydet moottoritien mahdolliseen ylitykseen. Nykyisellään yhteydet edellyttänevät lajin osalta ainakin osittaista liikkumista maassa. Hyvin pitkillä ja onnistuneillä liidoilla liito-orava voisi ylittää moottoritien idästä länteen, mutta tuskin päin vastoin johtuen korkeuseroista.

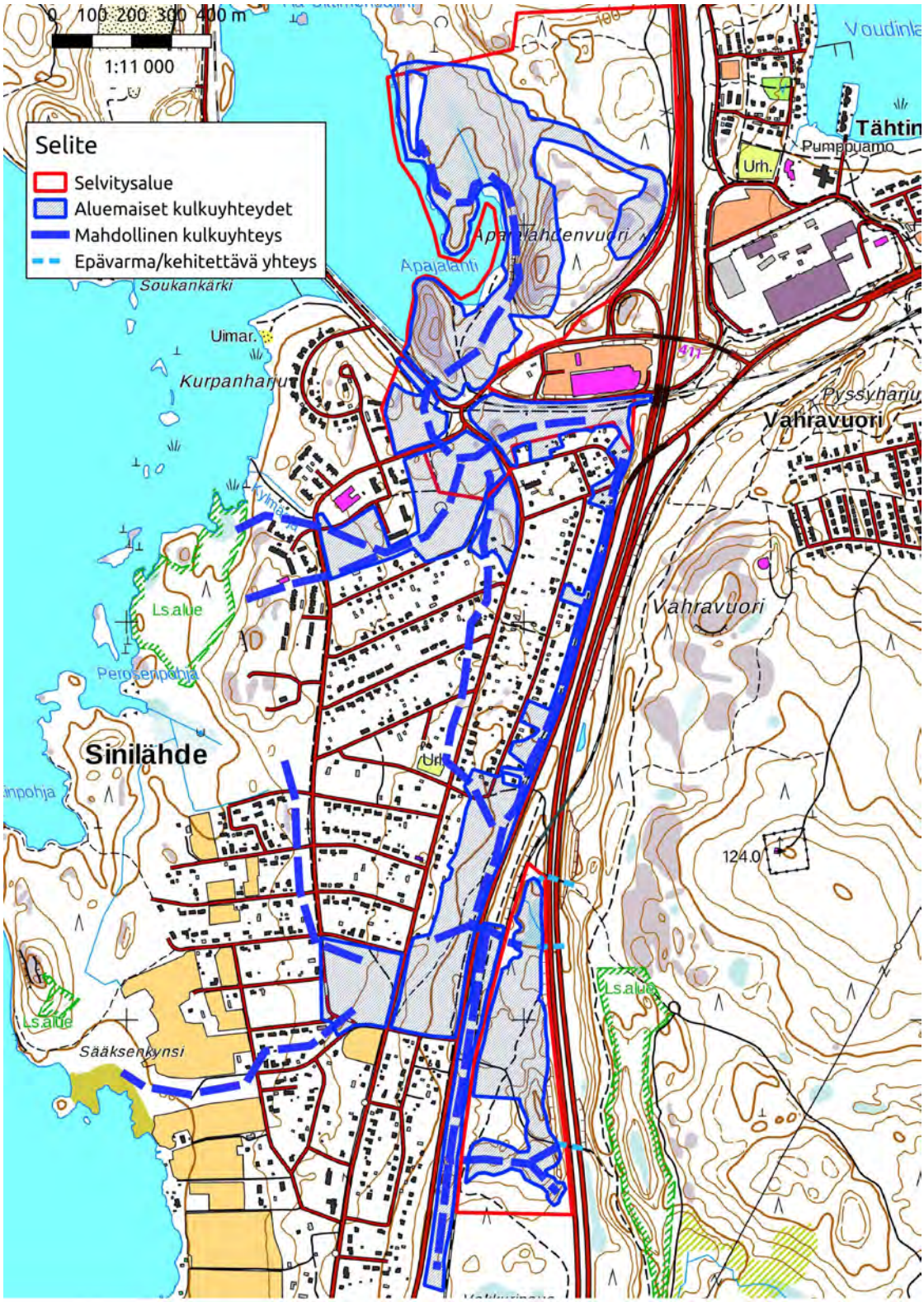

Kartta 4. Selvitysalueiden väliset aluemaiset kulkuyhteydet.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Selvitysalueilta löydettiin keväällä 2018 kaksi liito-oravaesiintymää, joiden voidaan tulkita olevan luonnonsuojelulain 49§:n tarkoittamia lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Nämä ydinalueet ovat lain suojaamia ja niitä koskee hävittämis- ja heikentämiskielto, ilman ELY-keskuksen myöntämää poikkeuslupaa.

Pelkkien ydinalueiden säilyttäminen ei kuitenkaan turvaa lajin säilymistä alueilla pidemmällä aikavälillä. Alueiden (ja niiden välillä olevien alueiden) suunnittelussa, maankäytössä ja puiden kaatamisessa laji tulee huomioida sopivan elinympäristön riittävänä säilyttämisenä sekä huolehtimalla toimivan kulkuyhteysverkoston olemassa olosta.

Esiintymät lähiympäristöineen, lajille soveltuvine elinympäristöineen ja kulkuyhteyksineen muodostavat lajin elinpiirit. Näille elinpiireille voidaan tarvittaessa osoittaa esimerkiksi lähivirkistysalueita ja jopa, tietyin tarkoin rajoituksin, myös ulkoilureittejä tms. Varsinaiset ydinalueet suosittelemme huomioimaan maankäytössä merkinnöin, jotka eivät salli puiden kaatamista tai muita toimia, jotka voivat heikentää lisääntymis- ja levähdysalueita.

Lajille soveliaiksi todetut elinympäristöt voivat muuttua lajin asuttamiksi nopeastikin. Mikäli niille osoitetaan maankäyttöä, joka toteutuu vasta syksystä 2018 alkaen ja voi olla ristiriidassa lajin elinympäristövaatimusten kanssa, on suositeltavaa inventoida nämä kohteet uudelleen (keväästä 2019 alkaen).

Hankkeiden ja kaavoitussuunnitelmien edetessä on suositeltavaa konsultoida liito-oraviin perehtynyttä asiantuntijaa ja arvioida suunnitelmien mahdolliset vaikutukset lajin elinympäristöihin ja kulkuyhteyksiin.

Tässä vaiheessa alueiden suunnittelua voidaan kuitenkin suositella tunnistettujen ja rajattujen papanapuualueiden ja niiden välittömässä läheisyydessä olevien lajille soveltuvien elinympäristöjen rajaamista pois rakentamiselta ja arvioitujen kulkureittien säilyttämistä puustoisina.

Lajin kulkuyhteyksiä moottoritien ylitse on syytä kehittää muun muassa istuttamalla puustoa ja huomioimalla laji myös moottoritien itäpuolen maankäytössä ja metsätaloudessa.

LÄHTEET

Enviro, 2009. Heinolan Tähtiniemen liito-oravaselvitys vuonna 2009. Sähköinen raportti.

Enviro, 2014. Liito-oravaselvitys Heinolan Sinilähteellä Karjalankadun alueella. Sähköinen dokumentti.

Heinolan kaupunki, 2016. Liito-oravaselvitys / Toukolahdentien pohjoispuolella sijaitseva alue. Sähköinen dokumentti.

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.

Päijät-Hämeen liitto. 2017. Päijät-Hämeen maakuntakaavakartta 2014. Sähköinen dokumentti. [http://www.paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2015/09/maakuntakaavakartta2017_1000x1300_20170220.pdf]

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A., & Mannerkoski I. (toim.). 2010. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Sierla, L. 2004. Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. Ympäristöministeriö.

Söderman, T. 2003. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. Suomen ympäristökeskus. Ympäristöopas 109. Edita Publishing Oy. Vammalan Kirjapaino Oy.

Vauhkonen, M. 2007. Liito-oravan esiintymisalueet Heinolassa: täydennysraportti. Sähköinen dokumentti.

LIITTEET

Sähköinen paikkatietoaineisto.